

5. FAO. Ukraine: Impact of the War on Agriculture and Rural Livelihoods in Ukraine. FAO, 2022. URL: <https://doi.org/10.4060/cc3311en>

*Мальцев Володимир Самсонович,
науковий співробітник;*

*Бахонський Олександр Вадимович,
кандидат фізико-математичних наук,
директор;*

*Державна установа «Центр оцінювання діяльності наукових установ
та наукового забезпечення розвитку регіонів України НАН України»*

НАУКОЄМНИЙ ПОТЕНЦІАЛ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ В ПРОМИСЛОВІСТІ В УМОВАХ ВІЙНИ

Промисловість є одним із базових стратегічних складників економіки країни. Сьогодні сучасний стан функціонування і розвитку промисловості України досить складний, оскільки зумовлений низкою певних проблем. На труднощі, пов'язані з вторгненням російських військ, накладаються низька конкурентоспроможність, імпортозалежність та експортна сировиноорієнтованість, недостатність фінансових ресурсів та значні обсяги державного боргу [1]. На початковому етапі військової агресії на Сході України, у 2014-2015 рр., промисловість знаходилася у режимі значної турбулентності. Урядом країни було прийнято логічне рішення щодо розірвання торгово-економічних зв'язків із Росією, що відчутно відобразилося на результатах діяльності промислових підприємств. Відбулася зміна цільової спрямованості промислових виробників на забезпечення інтересів європейських та азійських виробництв, створюючи нові промислові ланцюги доданої вартості. Внаслідок цього загальна кількість активних промислових підприємств в Україні зменшилась з 50298 у 2013 р. до 39554 у 2016 р. Далі кількість активних промислових підприємств збільшилась до 49023 у 2020 р., потім знову зменшилась до 43922 у 2022 р. Загалом динаміці кількості активних промислових підприємств України в останнє десятиліття притаманний хвилеподібний характер. Аналогічним чином змінювалась кількість активних підприємств переробної промисловості України (секція С).

На даному етапі основною проблемою є відсутність актуальних регіональних статистичних даних внаслідок повномасштабного вторгнення російських військ у 2022 р. Але серед оприлюдненої в лютому 2023 р. інформації є дані стосовно кількості активних підприємств за регіонами України та видами економічної діяльності за 2021-2022 рр. [2]. Це дає змогу дослідити наукоємний потенціал регіонів України в 2022 р. в умовах воєнного стану та порівняти його з 2021 р.

Відповідно до методики Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) до наукоємних відносяться галузі, які є складовими

високотехнологічних та середньо високотехнологічних секторів економіки [3]. Наукоємні галузі у промисловості складаються з таких видів економічної діяльності за кодами КВЕД: 20, 21, 25.4, 26, 27, 28, 29, 30.2, 30.3, 30.4, 30.9, 32.5. В укрупненому вигляді до наукоємних галузей відносяться загальне, електротехнічне і транспортне машинобудування, приладобудування, хімічна промисловість.

Повномасштабне вторгнення російських військ у 2022 р. досить негативно вплинуло на національне наукоємне промислове виробництво. Кількість активних підприємств у наукоємних галузях промисловості України зменшилась з 7666 у 2021 р. до 6805 у 2022 р., або на 11,2%. Подібне зменшення спостерігається в більшості регіонів України, що представлено в табл.1.

Таблиця 1

Аналіз динаміки кількості активних промислових підприємств у наукоємних галузях промисловості в 2022 р. порівняно з 2021 р.

Регіон	Кількість підприємств		абсолютний приріст, од.	темп зростання, %	темп приросту, %
	2021	2022			
Україна	7666	6805	-861	88,8	-11,2
Вінницька	213	201	-12	94,4	-5,6
Волинська	94	92	-2	97,9	-2,1
Дніпропетровська	752	720	-32	95,7	-4,3
Донецька	208	148	-60	71,2	-28,8
Житомирська	153	143	-10	93,5	-6,5
Закарпатська	73	74	1	101,4	1,4
Запорізька	520	445	-75	85,6	-14,4
Івано-Франківська	124	116	-8	93,5	-6,5
Київська	461	428	-33	92,8	-7,2
Кіровоградська	159	152	-7	95,6	-4,4
Луганська	90	30	-60	33,3	-66,7
Львівська	356	347	-9	97,5	-2,5
Миколаївська	147	124	-23	84,4	-15,6
Одеська	298	267	-31	89,6	-10,4
Полтавська	248	216	-32	87,1	-12,9
Рівненська	99	96	-3	97,0	-3,0
Сумська	182	153	-29	84,1	-15,9
Тернопільська	76	77	1	101,3	1,3
Харківська	938	799	-139	85,2	-14,8
Херсонська	94	67	-27	71,3	-28,7
Хмельницька	142	138	-4	97,2	-2,8
Черкаська	198	173	-25	87,4	-12,6
Чернівецька	56	54	-2	96,4	-3,6
Чернігівська	109	90	-19	82,6	-17,4
Київ	1876	1655	-221	88,2	-11,8

Джерело: розраховано авторами за даними Держстату.

У процентному відношенні найбільше скорочення активних підприємств у наукоємних галузях промисловості в 2022 р. порівняно з

2021 р. зафіксовано в Луганській (-66,7%), Донецькій (-28,8%), та Херсонській (-28,7%) областях.

У західних областях спостерігаються найменші темпи скорочення кількості наукоємних підприємств у промисловості або незначне збільшення: Закарпатська (+1,4%), Тернопільська (+1,3%), Волинська (-2,1), Львівська (-2,5%), Хмельницька (-2,8) та Рівненська (-3,0) області.

У табл. 2 наведено дані щодо ТОП-5 регіонів з найбільшою кількістю активних підприємств у наукоємних галузях промисловості в 2022 р. Найбільшу кількість таких підприємств було зосереджено в м. Києві (1655), Харківській (799), Дніпропетровській (720), Запорізькій (455) та Київській (428) областях.

Таблиця 2

ТОП-5 регіонів з найбільшою кількістю активних підприємств у наукоємних галузях промисловості в 2022 р.

Наукоємні галузі промисловості (коди КВЕД)	ТОП-5 регіонів (кількість підприємств)
Виробництво хімічних речовин і хімічної продукції (20)	м. Київ (365); Дніпропетровська (215), Харківська (142), Київська (131), Львівська (105) області
Виробництво основних фармацевтичних продуктів і препаратів (21)	м. Київ (84); Харківська (35), Київська (28), Одеська (12), Дніпропетровська (11) області
Виробництво зброї та боєприпасів (25.4)	м. Київ (28); Київська (7), Харківська (4), Запорізька (3), Сумська (3) області
Виробництво комп'ютерів, електронної та оптичної продукції (26)	м. Київ (296); Харківська (104), Дніпропетровська (40), Львівська (38), Київська (32) області
Виробництво електричного устаткування (27)	м. Київ (243); Харківська (123), Запорізька (101), Дніпропетровська (77), Київська (51) області
Виробництво машин і устаткування, н.в.і.у (28)	м. Київ (432); Дніпропетровська (309), Харківська (306), Запорізька (201), Київська (136) області
Виробництво автотранспортних засобів (29)	м. Київ (48); Львівська (27), Київська (25), Харківська (22), Черкаська (22) області
Виробництво транспортних засобів, н.в.і.у, крім суден (30.2, 30.3, 30.4, 30.9)	м. Київ (80); Дніпропетровська (33), Харківська (30), Запорізька (16), Київська (13) області
Виробництво медичних і стоматологічних інструментів і матеріалів (32.5)	м. Київ (79); Харківська (33), Дніпропетровська (15), Одеська (15), Львівська (14) області
Усі наукоємні галузі промисловості разом	м. Київ (1655); Харківська (799), Дніпропетровська (720), Запорізька (445), Київська (428) області

Джерело: розраховано та складено авторами за даними Держстату.

Активні наукоємні промислові підприємства в 2022 р. були задіяні переважно в таких галузях:

– виробництво машин та устаткування (всього 2409 підприємств або 35,4% від загальної кількості активних наукоємних підприємств у промисловості);

– виробництво хімічних речовин і хімічної продукції (1611 підприємств, 23,7%).

Розподіл частки активних підприємств України в наукоємних галузях промисловості візуально представлено на рис. 1.

Як вже було сказано, кількість наукоємних підприємств у промисловості в 2022 р. порівняно з 2021 р. зменшилась на 11,2%. Темпи приросту кількості активних підприємств у наукоємних галузях промисловості в 2022 р. порівняно з 2021 р. візуально показано на рис. 2.

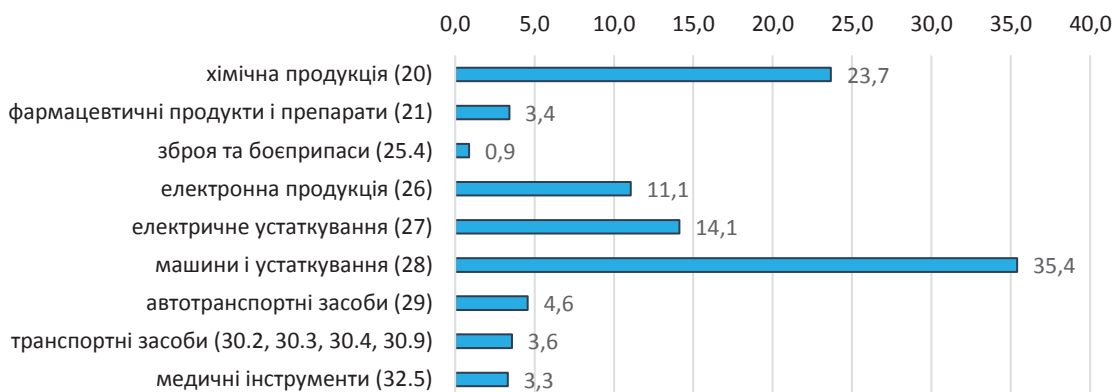

Рис. 1. Розподіл частки активних підприємств України в наукоємних галузях промисловості в 2022 р., %, (у дужках – коди КВЕД)

Рис. 2. Темпи приросту кількості активних підприємств у наукоємних галузях промисловості в 2022 р. порівняно з 2021 р., (у дужках – коди КВЕД)

Найбільші темпи зменшення кількості наукоємних підприємств у 2022 р. порівняно з 2021 р. зафіксовано в таких галузях:

- виробництво зброї та боеприпасів (-16,7%);
- виробництво основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів (-14,4%);
- виробництво транспортних засобів, в тому числі повітряних і космічних літальних апаратів, залізничних локомотивів і рухомого складу, виробництво військових транспортних засобів, виробництво транспортних засобів, н.в.і.у., крім суден (-14,4%).

Найменші темпи зменшення кількості наукоємних підприємств зафіксовано у виробництві хімічних речовин і хімічної продукції (-9,7%).

Внаслідок продовження в 2023 р. російської воєнної агресії можливе подальше зменшення наукоємного потенціалу регіонів, особливо в східних та південних регіонах України, які найбільше постраждали від воєнних дій. Вітчизняна економіка та бізнес пристосовуються до важкого життя в умовах війни. Президент та уряд заявили про намір вступити до Європейського союзу. Але з якою економікою Україна стане членом Євросоюзу? Треба створювати умови для залучення інвестицій та розгортання високотехнологічного виробництва. В цих умовах важливими є обговорення, які відбулись у ході Міжнародної конференції з питань відновлення України (URC 2022) у м. Лугано (Швейцарія) 4-5 липня 2022 року та Міжнародної конференції з відновлення України (URC 2023) у Лондоні 20-21 червня 2023 року [4]. На осінь цього року заплановано проведення Форуму оборонних індустрій. Станом на 25 вересня 2023 р. 165 оборонних компаній із 26 країн уже підтвердили участь у цьому Форумі. Він дасть потужний поштовх спільному виробництву та співпраці задля зміцнення України та партнерів [5].

В умовах тимчасового дефіциту регіональної статистичної інформації проведений аналіз дозволяє опосередковано характеризувати регіони України щодо можливості впровадження інновацій та рівня конкурентоспроможності в умовах воєнного стану, оскільки наукоємні сфери виробництва є тим середовищем, яке сприяє інноваційному розвитку та зміцненню конкурентоспроможності регіонів.

Список використаних джерел

1. Гурочкіна В. Економічна динаміка розвитку промислових підприємств в економіці емерджентного типу. Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського. Серія: Економіка і управління. Том 31 (70), частина 1. 2020. № 3. URL: https://www.researchgate.net/publication/342819404_Ekonomichna_dinamika_rozvitku_promislovih_pidpriemstv_v_ekonomici_emerdzენტного_tipu
2. Кількість активних підприємств за регіонами України та видами економічної діяльності. Інформацію оновлено 23.02.2023. Держстат України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>
3. Fernando Galindo Rueda, Fabien Verger (2016). OECD Taxonomy of Economic Activities Based on R&D Intensity: OECD Science, Technology and Industry Working Papers. 2016. № 4. 25 p. URL: <https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/5jlv73sqqp8r-en.pdf?expires=1684675052&id=id&accname=guest&checksum=D6FB5C866F892C08F9CCA89EF28C254D>
4. Бураковський І. Конференція з питань відновлення України: погляд з Києва. URL: <https://interfax.com.ua/news/blog/919266.html>

5. Катишев К. Участь у Форумі оборонних індустрій підтвердили 165 компаній. URL: <https://ua.korrespondent.net/business/economics/4626265-uchast-u-forumi-oboronnykh-industrii-pidtvverdylu-165-kompanii-mzs>

Олійник Даниїла Іллівна,
доктор економічних наук, професор,
головний науковий співробітник відділу економічної стратегії;
Національний інститут стратегічних досліджень;
Ніжний Даниїл Артемович,
здобувач рівня вищої освіти;
Національний технічний університет
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

ІНДЕКС ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ : НОВИЙ ІНСТРУМЕНТ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Задекларована в Україні реформа місцевого самоврядування та територіальної організації влади на засадах децентралізації спрямована, перш за все, на створення сучасної системи місцевого самоврядування з орієнтацією громад на більш циркулярну, цифровізовану та ресурсоефективну економіку. В цьому контексті вкрай важливими є процеси вимірювання та оцінювання відповідності (self screening) товарів, робіт і послуг європейським нормам і стандартам в рамках підготовки вступу України до ЄС та інтеграції територіальних громад у задекларований світовою спільнотою екосистемний простір.

З урахуванням світового досвіду цифрової трансформації та нормативних документів, котрі регулюють цифровізацію на загальнодержавному рівні, за підтримки швейцарсько-української програми для забезпечення підзвітності (*E-Governance for Accountability and Participation Program, EGAP*) в Україні тестується портал Державної служби статистики України і запроваджується новий інформаційний інструмент – Індекс цифрової трансформації регіонів України (ІЦТР), забезпечення впровадження якого реалізується за підтримки Фонду Східна Європа та компанії «Делойт» (*Deloitte*) [1].

Впровадження зазначеної ініціативи сприятиме виокремленню пріоритетних напрямків цифрового розвитку й системному впровадженню інструментів е-урядування, е-комерції в державі, а також визначенню рівня цифрових послуг і стану цифрової інфраструктури в територіальних громадах [2]. Індекс розроблений на основі методології, яка містить базовий (для малих та середніх територіальних громад) і розширений (для значних та великих територіальних громад) індекси, котрі охоплюють п'ять категорій: цифрову економіку, послуги та інфраструктуру, а також цифрові навички та цифровізацію в органах місцевого самоврядування. ІЦТР дозволяє визначити